

іншим документом, або помилка в назві "Про оборону", перевірте джерело). URL: <https://www.rv.gov.ua/storage/app/sites/11/uploaded-files/333d23101-20240303.pdf>.

24. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 № 1932-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>.

25. Про прийняття за основу проекту Закону України про організацію належного рівня медичного забезпечення Збройних Сил України : Постанова Верховної Ради України від 06.02.2024 № 3541-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3541-IX#Text>.

26. Рада ухвалила закон про медичне забезпечення ЗСУ за стандартами НАТО. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3824032-rada-uhvalila-zakon-pro-medicne-zabezpesenna-zsu-za-standartami-nato.html>.

27. Сіделковський О. Л. Єдиний медичний простір у парадигмі розвитку медичного права України. *Публічне право*. 2019. № 2. С. 113–119. URL: https://www.publichne-pravo.com.ua/index.php?Itemid=483&catid=90&id=100%3App-2019-34-14&lang=uk&option=com_content&view=article&u.

28. Чистоклетов Л., Хитра О. Поняття адміністративно-правового забезпечення та його механізму. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2020. Т. 7, № 3. С. 173–180.

29. Allied Joint Publication-4.10. Allied Joint Doctrine for Medical Support. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5f71e556d3bf7f47aea92447/doctrine_nato_med_pt_ajp_4_10.pdf.

30. Military Health System Reform. *Congressional Research Service*. July 26, 2019. URL: https://www.congress.gov/crs_external_products/IF/PDF/IF11273/IF11273.1.pdf.

31. Savinets E., Karelin V. Forms, methods and principles of the administrative and legal framework of mobilization of the Armed Forces of Ukraine. *Social Development and Security*. 2019. Vol. 9 (4). P. 87–101. DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2019.9.4.6>.

32. Siebold S. Germany plans for 1,000 wounded troops per day in case of conflict with Russia. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/germany-plans-1000-wounded-troops-per-day-case-conflict-with-russia-2025-09-22/>.

УДК 349.2

DOI: 10.32751/2617-5967-2025-03-18

Лісов Д. А.

аспірант кафедри трудового права та права соціального забезпечення, Київський національний університет імені Тараса Шевченка <https://orcid.org/0009-0009-2657-2561>

ГАРАНТІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

У статті здійснено розгляд важливості надання соціальної підтримки особам, які були змушені покинути своє місце проживання, крізь призму створення для цього відповідних законодавчих можливостей та механізмів реалізації таких прав та свобод. І одним із напрямків реалізації таких гарантій названо саме гарантії, які й визначають

юридичний механізм здійснення тих прав, які передбачені для ВПО. Наголошено на тому, що соціальні гарантії досить часто пов'язують із розумінням соціальної безпеки особистості, створенням для особи відповідного стану захищеності та стабільності. В контексті дослідження запропоновано дослідити соціальні гарантії для ВПО, які покладені в основу реалізації права на соціальний захист. До таких гарантій віднесено: 1) гарантування рівного та неупередженого доступу ВПО до соціального захисту; 2) гарантування справедливого розподілу суспільних благ між ВПО без дискримінації та без надання привілеїв тим чи іншим особам; 3) надання різного виду соціальних виплат та допомог; 4) гарантії права на достатній життєвий рівень для ВПО; 5) гарантії охорони та захисту; 6) гарантії права на отримання відповідних соціальних послуг; 7) проведення діяльності, яка запобігає порушенню соціальних прав ВПО та зменшує ймовірність настання соціального ризик; 8) судовий захист та забезпечення реалізації права на отримання правової допомоги. Особливу увагу приділено гарантії інституційної підтримки ВПО та наданні допомоги у поверненні ВПО до регіону свого проживання та надання допомоги у відновлення житла після врегулювання збройного конфлікту.

У підсумку, встановлено, що формування ефективної системи соціального захисту ВПО вимагає комплексного підходу: нормативно-правового забезпечення, міжвідомчої взаємодії, залучення інституцій громадянського суспільства та орієнтації на довгострокові механізми інтеграції переміщених осіб у приймаючі громади.

Ключові слова: внутрішньо переміщена особа, соціальні гарантії, соціальний захист, права, свободи, законні інтереси.

The article examines the importance of providing social support to persons who were forced to leave their place of residence through the prism of creating appropriate legislative opportunities and mechanisms for the implementation of such rights and freedoms. And one of the areas of implementation of such guarantees is the guarantees that determine the legal mechanism for the implementation of the rights provided for IDPs. It is emphasized that social guarantees are often associated with the understanding of the social security of the individual, the creation of an appropriate state of protection and stability for the individual. In the context of the study, it is proposed to investigate social guarantees for IDPs, which are the basis for the implementation of the right to social protection. Such guarantees include: 1) guaranteeing equal and impartial access of IDPs to social protection; 2) guaranteeing fair distribution of public goods among IDPs without discrimination and without granting privileges to certain persons; 3) providing various types of social payments and benefits; 4) guaranteeing the right to an adequate standard of living for IDPs; 5) guarantees of protection and defense; 6) guarantees of the right to receive appropriate social services; 7) carrying out activities that prevent the violation of the social rights of IDPs and reduce the likelihood of social risk; 8) judicial protection and ensuring the implementation of the right to legal aid. Particular attention is paid to guarantees of institutional support for IDPs and the provision of assistance in the return of IDPs to their region of residence and assistance in the restoration of housing after the resolution of the armed conflict. As a result, it was established that the formation of an effective system of social protection for IDPs requires a comprehensive approach: regulatory and legal support, interagency cooperation, involvement of civil society institutions and orientation on long-term mechanisms for the integration of displaced persons into host communities.

Keywords: *internally displaced person, social guarantees, social protection, rights, freedoms, legitimate interests.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах внутрішньо переміщені особи забезпечуються системою державних гарантій соціального захисту, що реалізуються у межах відповідних нормативно-правових актів. Ці гарантії охоплюють широкий спектр сфер життєдіяльності, включаючи доступ до пільг, соціальних послуг, а також механізмів правової підтримки. Відзначимо, що розуміючи важливість здійснення соціальної підтримки осіб, які були змушені покинути своє місце проживання, держава намагається створити реальний законодавчий механізм забезпечення такого захисту, створити всі належні умови для реалізації відповідного рівня соціального захисту, який має бути своєчасним повним та адресним. І це не можливо створити без відповідних гарантій, тобто конкретних засобів, завдяки яким внутрішньо переміщена особа може в повному обсязі використати надані їй права, свободи та реалізувати свої законні інтереси. Сутність та призначення гарантій полягають передусім у формуванні правових і соціальних умов, які не лише забезпечують ефективну реалізацію прав особи, але й створюють механізми їх належного захисту. Так і з гарантіями здійснення внутрішньо переміщеними особами права на соціальний захист, які визначають юридичний механізм здійснення тих прав, які передбачені для ВПО, а також визначають принципи побудови взаємовідносин, які власне й стосуються формування державної соціальної політики у вказаній сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загалом відзначимо, що гарантії здійснення відповідного соціального захисту - це та категорія, яка досліджувалась значною кількістю вчених та науковців у різноманітних суспільних відносинах. Не виключенням стала й сфера гарантій, які застосовуються до ВПО, а отже, серед вчених, які досліджували гарантії саме ВПО варто назвати таких як: В.Я. Бурак, М.В. Кравченко, О.А. Малиновська, Т.Р. Кульчицький, Т.О. Проценко, О.М. Романова, М.М. Шумило, Л.П. Шумна, О.М. Ярошенко, Г.О. Яковлева тощо. Але наукові дослідження у вказаній сфері не вичерпали свої ресурси, а продовжують залишатися досить актуальними та потребують подальшого удосконалення, в тому числі й на основі наукових позицій вчених.

Формулювання мети статті. У статті пропонується розглянути основні гарантії здійснення внутрішньо переміщеними особами права на соціальний захист, розкрити ті основні принципи, які покладаються в основу формування гарантій соціального захисту внутрішньо переміщених осіб та визначають напрямки роботи у вказаній сфері.

Виклад основного матеріалу. Соціальний захист, у відповідності до норм основного закону нашої держави включає право на забезпечення особи у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом (частина перша статті 46 Конституції України) [1]. Тому, соціальні гарантії досить часто пов'язують із розумінням соціальної безпеки особистості, тобто забезпечення такого стану захищеності особи, при якому людина може задовольнити свої власні потреби через можливість використання комплексу гарантованих державою прав і свобод. Соціальні гарантії, як складові соціальної безпеки, зумовлюють підвищення рівня та покращення якості життя внутрішньо переміщених осіб.

Необхідно зауважити, що здійснення соціального захисту забезпечується наявністю чіткої та досить розширеної законодавчої та нормативно-правової бази у сфері захисту прав

ВПО. Основним нормативно-правовим актом у цій сфері є Закон України «Про забезпечення прав та свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 № 1706-VII [2]. Він визначає поняття внутрішньо переміщеної особи, містить загальні положення щодо окремих прав та свобод зазначених осіб. Окремі види соціального захисту внутрішньо переміщених осіб регулюються як окремими законами, так і підзаконними нормативно-правовими актами. Окремими нормативно-правовими актами, зазвичай постановами передбачено додаткові умови надання соціального забезпечення, а також додаткові підстави припинення їх виплати.

Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 року визначено, що гарантії дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб включають: життя всіх можливих заходів щодо запобігання виникненню передумов вимушеного внутрішнього переміщення осіб; захист та дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб; створення умов для добровільного повернення таких осіб до покинутого місця проживання; інтеграції їх за новим місцем проживання в Україні; захист від примусового внутрішнього переміщення та примусового повернення на попереднє місце проживання. Стаття 9 Закону деталізує питання гарантування прав, свобод та законних інтересів ВПО, зокрема щодо створення належних умов для її постійного чи тимчасового проживання; оплата вартості комунальних послуг; забезпечення можливості безоплатного тимчасового проживання; сприяння у переміщенні рухомого майна; сприяння у поверненні на попереднє місце проживання; забезпечення лікарськими засобами у випадках та порядку, визначених законодавством.

2) визначено механізми реалізації соціальних гарантій у державі. Це є досить важливим, оскільки прийняття законодавчих та нормативно-правових актів є тільки основою, підґрунтям для впровадження соціальних гарантій у суспільне життя. Важливим є створення дієвого механізму реалізації законодавчих та нормативно-правових норм, без якого неможливо досягнути проголошених прав та захисту законних інтересів ВПО. Суб'єкти реалізації державної соціальної політики та гарантування прав ВПО мають перебувати у тісному взаємозв'язку між собою, розуміти спільність своїх дій та спрямовувати всі свої сили на формування ефективних механізмів впровадження законодавчих норм, які спрямовані включно на результат.

Погодимось із позицією К.Г. Шаповалової що: «закріплення на конституційному рівні права на соціальний захист та забезпечення гарантує їх наступну деталізацію на законодавчому рівні, неможливість скасування чи звуження обов'язків держави. Водночас, проведення соціальної роботи, загального державного соціального й пенсійного страхування є уже процесуальними гарантіями правового регулювання соціального захисту державних службовців, адже визначають порядок та способи реалізації закріплених соціальних прав» [3, с. 63].

Гарантування соціального захисту населення здійснюється й уповноваженими на це органами влади та посадовими особами, які уповноважені гарантувати такі права, а також приводити в дію нормативно-правові гарантії. За загальним правилом власне сама Українська держава є основним гарантом прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. Діє держава у особі її органів та посадових осіб, установ, підприємств і організацій.

В цілому до основних соціальних гарантій ВПО слід віднести такі:

1) гарантування рівного та неупередженого доступу ВПО до того соціального захисту, який надається державою та її органами. Внутрішньо переміщені особи

користуються тими ж правами та свободами відповідно до Конституції, законів України та міжнародних договорів України, як і інші громадяни України. Як наголошує Д.А. Селіхов: «проблема соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб залишається актуальною. Часто ВПО стикаються з дискримінацією та упередженнями з боку місцевого населення, що ускладнює їх адаптацію у нових громадах. Відсутність достатньої підтримки з боку місцевих органів влади та громадських організацій також сприяє ізоляції ВПО та обмеженню їх можливостей для повноцінної інтеграції» [4, с. 105]. Наголосимо на тому, що жінки і чоловіки мають рівні права на отримання необхідних документів і мають право на те, щоб такі документи було виписано на їхнє ім'я.

Зазначимо, що для реалізації свого права на соціальне забезпечення особа має самостійно звернутися до відповідних органів для отримання соціальної допомоги. Як говорить Н.І. Луцька: «В Україні діє заявочний спосіб реалізації права на соціальне забезпечення, за яким особа повинна сама подати у соціальну установу заяву з проханням надати певну соціальну послугу чи пільгу. За своєю ініціативою орган соціального забезпечення таких дій не здійснює. Заявочний спосіб вимагає глибокого і комплексного знання кожним громадянином соціального законодавства, а це не під силу навіть професійному працівнику, який знає законодавство у межах своїх повноважень» [5, с. 58]. Положення низки прийнятих законів спрямованих на полегшення доступу ВПО до пенсій, соціальних виплат, медичного обслуговування, роботи та освіти деталізуються та конкретизуються системою підзаконних нормативно-правових актів. А для фактичного звернення ВПО для отримання соціального захисту створено декілька альтернативних шляхів звернення за таким захистом, що передбачає як фізичну присутність особи, так і подання заяви на отримання певної соціальної допомоги через відповідні веб портали, Єдиний портал державних послуг «Дія» тощо.

2) гарантування справедливого розподілу суспільних благ між ВПО без дискримінації та без надання привілеїв тим чи іншим особам. Звичайно, що має місце здійснення певного розподілу суспільних благ між окремими категоріями ВПО, проте в межах таких категорій розподіл має бути справедливим та неупередженим. В той же час варто погодитися із думкою Т.В. Перегрудової, яка зазначає, що: «система соціального захисту передбачає процес фільтрації, який включає визначення прав та можливостей участі та, відповідно, групу осіб, котра буде охоплена соціальною допомогою. Система соціальної підтримки має бути ефективною з позицій виходу значної чисельності осіб із стану бідності та нужденності й виходу зі стану бенефіціара. Тому механізм призначення та поновлення надання соціальної допомоги ВПО, на наш погляд, має діяти за принципами: властивість охоплювати вразливу та незахищену категорію осіб - ступінь охоплення; здатність зменшувати рівень бідності та нерівності; розвиток заходів соціальної адаптації; надання соціальної допомоги у поєднанні з програмами соціально-трудової інклюзії» [6, с. 157-158].

3) державні соціальні стандарти у сфері доходів ВПО, що передбачає наявність різного роду соціальних виплат та допомог, а отже гарантії матеріального забезпечення ВПО. Такі гарантії встановлюються з метою визначення розмірів державних соціальних гарантій у сфері отримання права ВПО на отримання інших видів соціальних виплат і державної соціальної допомоги та їх розмірів, а також визначення пріоритетності напрямів державної соціальної політики по відношенню до цієї категорії осіб. Відповідно до законодавчих актів у сфері надання соціальних допомог та виплат зазначимо, що розміри

таких виплат та допомог, умови їх надання та отримання, розрахунок права на отримання таких виплат здійснюється виключно на підставі прийнятих нормативно-правових актів. З цією метою можуть визначатися: – перелік, види та обсяги соціальних послуг, які надаються ВПО за рахунок державного та місцевого бюджетів і страхових фондів; норми та нормативи надання соціальних послуг внутрішньо переміщеним особам.

4) гарантії права на достатній життєвий рівень для ВПО. Погодимося із думкою Т.І. Гудзь та В.В. Мальєва, які говорять про те, що умовах російсько-української війни питання реалізації права на достатній життєвий рівень набувають нового значення. Наразі державі вкрай складно гарантувати створення належних умов для людини, щоб вона мала можливість своєю працею забезпечити гідну матеріальну базу життєдіяльності для себе і своєї сім'ї, а також унеможливити зниження життєвого рівня своїх громадян нижче достатнього. Водночас це не знімає з держави позитивні обов'язки щодо забезпечення, охорони і захисту права на достатній життєвий рівень, що й обумовлює актуальність дослідження [7, с. 95]. Це ж стосується й такої категорії громадян як ВПО, які у зв'язку із своїм переміщенням потребують особливого захисту та особливого піклування з боку держави та її органів.

5) гарантії охорони та захисту. Вказані гарантії є досить необхідними та важливими для ВПО, оскільки надання відповідного захисту та допомоги є одним із важливих чинників процесу адаптації ВПО до нових умов життя. І мова в даному випадку йде не виключно про матеріальне забезпечення, а проблема захисту прав ВПО є більш глибокою. Той мінімум гарантій, які надаються державою, її органами влади та органами місцевого самоврядування має бути спрямована на задоволення потреб людини та має відповідати тим мінімальним стандартам життя особи у суспільстві. Це включає в себе житло, медичні послуги, освіту, надання правового захисту, відновлення документів, забезпечення продуктами харчування та основними засобами гігієни тощо.

Слід зазначити, що соціальний захист з точки зору соціального розуміння – це : «надання державою людині відповідних благ, що відновлює її статус як повноцінного члена суспільства, коли вона з незалежних від неї обставин потребує такої підтримки. У праві соціальний захист більшістю науковців інтерпретується як соціальна функція держави, сукупність скоординованих суспільно-державних заходів економічного, юридичного, організаційного характеру щодо гарантування та забезпечення соціальних прав громадянина» [8, с. 46-47].

Гарантії захисту, звичайно, починаються із переміщення тих осіб, які перебувають на небезпечних територіях до більш безпечних населених пунктів, задоволення їх базових потреб та надання первинної допомоги на нових місцях. Далі, розпочинається інша допомога, що включає як матеріальне забезпечення, так і певні дії нематеріального характеру. Це, наприклад, надання статусу особі як такої, що є внутрішньо переміщеною, розроблення певного алгоритму дій, які допоможуть ВПО отримати відповідні соціальні послуги та матеріальну допомогу, отримання відповідної інформації із покроковою інформацією про отримання першочергового захисту та задоволення першочергових потреб. З цією метою здійснюється розроблення певних програм – алгоритмів дій для ВПО, як наприклад «Шлях переселенця», «Дорожня карта для осіб, переміщених в межах країни для вирішення питань постановки на облік та надання адресної допомоги» тощо.

б) гарантії права на отримання відповідних соціальних послуг. Так, наприклад, важливого значення для ВПО мають гарантії у сфері охорони здоров'я, тому державою по

відношенню до ВПО можуть встановлюватися: перелік та обсяг гарантованого рівня медичної допомоги громадянам у державних і комунальних закладах охорони здоров'я; нормативи надання медичної допомоги; нормативи забезпечення стаціонарною медичною допомогою; нормативи забезпечення медикаментами державних і комунальних закладів охорони здоров'я тощо. До гарантій отримання соціальних послуг також варто віднести й визначений перелік та обсяг послуг, що надаються державними і комунальними закладами дошкільної, загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти для ВПО тощо.

7) забезпечувальна гарантія правового регулювання соціального захисту ВПО є проведення діяльності, яка запобігає порушенню соціальних прав ВПО та зменшує ймовірність настання соціального ризику. До забезпечувальних гарантій варто віднести гарантії отримання пенсійних виплат. Так, рішенням Конституційного суду України від 22.03.2023 № 3-р(П)/2023 визнано неконституційними законодавчі приписи в тому, що вони унеможливають виплату – у розмірі не нижче прожиткового мінімуму – пенсії, що є основним джерелом існування, призначеної в установленому законом розмірі прожиткового мінімуму, оскільки є недопустимим невиконання державою свого позитивного обов'язку забезпечити мінімальний соціальний захист людини відповідно до приписів частини третьої ст. 46 Конституції України, що заперечує людську гідність як абсолютну цінність, нівелює сутність конституційних прав на соціальний захист та достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї [9].

8) гарантії інституційної підтримки. Реалізація допомоги ВПО потребує чіткої організації всіх уповноважених органів та структур. Відзначимо, що гарантією соціального захисту варто назвати «підтримання їх соціальної інтеграції». Як зазначає з цього приводу Т.В. Перегрудова: «метою вирішення питання їх соціальної інтеграції в Україні ухвалено низку нормативно-правових документів, спрямованих на соціальну адаптацію та реінтеграцію, працевлаштування, поновлення соціальних виплат, пенсій; спрощено процедуру набуття статусу зареєстрованого безробітного; підвищення мобільності на ринку праці та стимулювання роботодавців щодо працевлаштування ВПО; забезпечення гарантій соціального захисту тощо» [6, с. 146-147]. До гарантій інституційної підтримки варто також віднести й розроблення та виконання програм соціальної адаптації та підтримки ВПО. Такі програми підтримки, зазвичай, розробляються на базі конкретних областей чи регіонів та мають за мету розроблення заходів щодо поліпшення умов проживання та створення соціального житла для ВПО, надання їм соціальної допомоги, медичної допомоги, соціальних послуг тощо.

9) важливим засобом гарантування прав людини є судовий захист та забезпечення реалізації права на отримання правової допомоги. У правовідносинах, де однією із сторін виступає ВПО, суди часто вирішують питання щодо соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам, які встановлюються та виплачуються державними органами на тимчасово окупованих територіях. Важливою соціальною гарантією є гарантія правової допомоги внутрішньо переміщеним особам. Переселенці мають право на всі види юридичних послуг, що входять до первинної та вторинної правової допомоги. Механізм реалізації та захисту прав внутрішньо переміщених осіб на правову допомогу визначено Законом України «Про безоплатну правову допомогу». Так, Законом України «Про безоплатну правову допомогу» передбачено право внутрішньо переміщених осіб на всі види безоплатної вторинної правової допомоги.

10) до гарантій соціального захисту ВПО варто віднести й допомогу у відновлення

житла після врегулювання збройного конфлікту. Звичайно про реалізацію вказаної гарантії говорити досить зарано, оскільки бойові дії тривають, а значна частина українських територій перебуває під окупацією, проте, говорити про такі гарантії потрібно. Варто донести до ВПО, що після закінчення війни, держава намагатиметься всіма силами не тільки відновити зруйновані міста та села, а й допоможе повернутися до своїх домівок тих, хто вимушено їх покинув.

Висновки. Підсумовуючи варто відзначити, що гарантії здійснення внутрішньо переміщеними особами права на соціальний захист не є хаотичними та мають чітке спрямування – забезпечення права та свобод ВПО. Гарантії включають в собі засоби, завдяки яким досягається необхідний рівень можливостей щодо реалізації прав ВПО, однак досить часто не обмежуються за змістом такими засобами. Через визначення та встановлення гарантій забезпечується задоволення потреби в соціальній допомозі і захисті. Крізь призму встановлення гарантій забезпечується дотримання найважливіших соціальних прав ВПО та належного рівня їх життя. Відзначимо, що гарантії здійснення внутрішньо переміщеними особами права на соціальний захист мають бути дієвими та досягати мети соціального захисту, а не просто проголошувати певні права чи встановлювати додаткові пільги чи привілеї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. Офіційний вісник України. 2010. № 72/1 Спеціальний випуск. Стор. 15. Стаття 2598
2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. Офіційний вісник України. 2014. № 94. Стор. 7. Стаття 2709
3. Шаповалова К.Г. Класифікація гарантій соціального захисту державних службовців. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2024. Серія ПРАВО. Випуск 86: частина. .62-68
4. Селіхов Д.А. Правові основи соціального захисту внутрішньо переміщених осіб. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2024. Серія ПРАВО. Випуск 84: частина 1. С 103-108.
5. Луцька Н.І. Соціальний захист населення та забезпечення прав людини. Агросвіт. 2013. № 22. С. 57-60
6. Перегудова Т.В. Надання соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам за принципом соціально-трудової інклюзії. *Демографія та соціальна економіка*. 2022, № 3 (49). С. 145-164
7. Гудзь Т.І., Мальцев В.В. Міжнародні стандарти права на достатній життєвий рівень та їх вплив на законодавство України. *Право і безпека*. 2022. № 4 (87). С. 94-107
8. Свистунова О.В. Сутність та ознаки конституційного права людини та громадянина на соціальний захист. *Центральноукраїнський вісник права та публічного управління*. 2023. № 4. С. 42-48
9. Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) у справі за конституційною скаргою Лазуренка Ігоря Олександровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів абзаців четвертого, п'ятого частини другої статті 70 Закону України «Про виконавче провадження», абзаців третього, четвертого частини другої статті 50 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (щодо гарантованості пенсії, що є основним джерелом існування, не нижче прожиткового

мінімуму) від 22.03.2023 № 3-р(II)/2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-23#Text> (дата звернення: 14.04.2023)

УДК 349.2

DOI: 10.32751/2617-5967-2025-03-19

Петросюк Р.

*аспірант кафедри трудового права
та права соціального забезпечення*

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЄДНІСТЬ І ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ ТА ЧАСУ ВІДПОЧИНКУ ПРАЦІВНИКІВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Одним із важливих правових інститутів трудового права є інститут правового регулювання робочого часу та часу відпочинку. Адже саме зазначені правові категорії є істотними умовами трудового договору, впливають на якість та ефективність реалізації прав робітників будівельної галузі. Зокрема, належне застосування єдності та диференціації у правовому регулюванні робочого часу та часу відпочинку працівників будівельної галузі дозволяє забезпечити охорону прав працівника на відпочинок, здорові та безпечні умови праці, на відновлення та особистий розвиток.

Метою статті є з'ясування сутності єдності та диференціації правового регулювання робочого часу та часу відпочинку працівників будівельної галузі.

У статті розкрито сутність та значення належного правового регулювання робочого часу та часу відпочинку на відновлення ресурсу працівників будівельної галузі, охорони їхнього права на життя. Проаналізовано міркування науковців щодо основних принципів правового регулювання робочого часу та часу відпочинку усіх працівників незалежно від галузі. Також виокремлено особливості організації трудових процесів на будівельних підприємствах. Зауважено на тому, що для різних категорій працівників будівельної галузі необхідно оптимально підбирати режими робочого часу з огляду на особливість виконання їхньої трудової функції. Зокрема, зазначено, що ті фахівці, які, наприклад, здійснюють управлінську, допоміжну функції, провадять роботи із розробки документації, інформаційного, кадрового забезпечення підпорядковуються загальному режиму робочого часу. В той же час, працівникам, які безпосередньо здійснюють роботи із будівництва (зведення будівлі, споруд, їхнього облаштування, перевезення різних будівельних матеріалів тощо) доцільно запроваджувати підсумований облік робочого часу у його поєднанні з гнучким режимом робочого часу. Зауважено, що враховуючи специфіку праці окремих категорій працівників будівельної галузі (ті, які виконують свою трудову функцію безпосередньо на будівництві об'єктів), важливим є дотримання оптимального співвідношення чергування робочого часу та часу відпочинку. Надалі підсумовано, які саме норми чинного законодавства відображають єдність, а які диференціацію у правовому регулюванні робочого часу та часу відпочинку працівників будівельної галузі.

Ключові слова: *трудові відносини, працівник, роботодавець, будівельна галузь, робочий час, час відпочинку, режим робочого часу, єдність, диференціація, правове*